פּרייז 25 גראָשען VIII־טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" 26 (366) „Radomer-Kielcer Leben"

ראַדאָמער־קעלצער לעבען

הײַנט 8 זייטן.

Radom, dnia 3 Lipca 1931 r.

ראַדאָם, פרייטאג, י״ח תמוז תרצ״א

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען - פּרייזן:
אין מיליטעטער שורה: פאָרן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאָכ׳ן " 25 "
די 1־טע און לעצטע זייט ענטהאַלטען 8 שפּאַלטען
אין טעקסט 4 "

ווילדער סקאַנדאַל מיט געשלעג אין דער קהלה.

עהערנעכטען מיטוואָך איז דער ניי־געוועהלטער קהלה־ראט זיך צונויפגעקומען צום צווייטען מאָהל. די מיטוואָך׳דיגע זיצונג איז געווען געווידמעט דער אויסוואַהל פון א נייער פערוואַלטונג. דער ראט איז געקומען אין פולען קאָמפּלעט און די פאָרזיץ האָט געפיהרט דער פאָרזיצענדער פון דער וואַהל־קאָמיסיע פרנס ה. א. גאָלדבלום.

באַלד ווי די זיצונג האָט זיך געעפענט און ה׳ גאָלדבלום האָט ערקלערט, אז דער ראט טרעט־צו וועהלען א נייע פערוואַלטונג, איז נאָכדעם ווי דער סעקרעטאַר שווארצבערג לייענט פאָר די קאַנדידאַטען פון די 5 אריינגעטראָגענע ליסטעס פון אלע קהלה־פראַקציעס, נעמט א וואָרט דער פועל־ציוניסטישער פרנס גבריאל ווייסמאַן, וועלכער טראָגט אריין א פאָרשלאָג צו בעטראכטען דעם ענין פון דער הכחשה־ערקלערונג, וואָס די אַלטע קהלה־פערוואלטונג האָט געגעבען אין דער פרעסע אין צוזאמענהאַנג מיט די געשעהענישען אין ראדאָם. פאָרזיצענדער גאָלדבלום איז נישט מסכים, ערקלערענדיג, אז דאָס האָט נישט קיין שייכות צום טאָג־אָרדנונג, וואו עס שטעהט נאָר איין פונקט — וואַהלען פון א פערוואַלטונג. עס ענטשטעהט א פּאָלעמיק און ה׳ ווייסמאַן פערלאַנגט צו שטעלען זיין פאָרשלאָג צום אָבשטימונג און, אז מ׳זאָל עס בעהאַנדלען צווישען די פרייע פאָרשלאָגען, ה׳ ווייסמאַן מאָטיווירט זיין פאָרשלאָג דערמיט, וואָס דער ראט, וועלכער איז זיך יעצט צונויפגעקומען ברויך זיך ארויסזאָגען צי די געגעבענע הכחשה פון דער קהלה־פערוואַלטונג איז מיט זיין הסכמה. אזוי ווי דער פאָרשלאָג פון ה׳ ווייסמאַן בעגעגענט א ווידערשטאַנד פון א טייל פרנסים מישט זיך אריין די גאַלעריע, און שטיצט אונטער דעם פרנס ווייסמאַן. דערביי פאַלען צווישענרופען אויפ׳ן אדרעס פון דער אַלטער קהלה־פערוואַלטונג. עס ברעכט אויס א טומעל און דער פאָרזיצענדער נאָך עטליכע התראות פעראָרדענט אָבצולייזיגען די גאַלעריע. ה׳ ווייסמאַן פּראָטעסטירט און פאָדערט די פעראָרדנונג צוריקצוציהען, ווייל די גאַלעריע זענען די וועהלער מיט וועמענס כח חרשאה די פרנסים זיצען אויף זייערע בענקלעך. ה׳ ווייסמאַן ווענדעט זיך דאַן צו דער גאַלעריע און בעט איהר זי זאָל זיך בערוהיגען געבענדיג די מעגליכקייט צו פיהרען די זיצונג. ט׳ווערט קוים שטיל און ס׳הויבען זיך אָן די וואַהלען.

דאַ ברעכט אויס דער אמת׳ער סקאַנדאַל, בעגלייט מיט א וויסט געשלעג. אין מיטען אָבגעבען די שטים־צעטלען אין דער וואַהל־אורנע, שמועסען זיך איבער די צוהיצטע פרנסים און איינער פון די האַגדהערקער פרנסים ווענדעט זיך דאַן צום פרנס ווייסמאַן, אז ער וועט ברענגען א גאַלעריע וואָס וועט אָפּלערנען די איצטיגע גאַלעריע. ה׳ ווייסמאַן ענטפערט דערויף: לויט אייערע פאַרשטעהער קאָן מען שוין וויסען ווער אייער גאַלעריע איז. מ׳האָט נישט מעהר געברויכט. ס׳איז געווען א זאַפּאַלקע אין א פאַס פולווער, וועלכער האָט עקספּלאָדירט און ארויסגערופען א בלוטיגען קאַמפף. אויפ׳ן פרנס ווייסמאַן האָבען זיך געוואָרפען עטליכע פרנסים פון אַנדערע פראַקציעס און איהם בלוטיג צעשלאָגען, אויסהאַקענדיג א צאָהן. ווען דער פועל־ציוניסטישער פרנס דוד סטודניע איז צוגעלאָפען בעשיצען זיין חבר איז אויסגעבראָכען א פריש געשלעג ביז בלוט. בענקלעך, פלעשער און פעטש זענען געפלויגען אין דער לופט. דער גאַנצער ראט איז געוואָרען איין קנויל, א ווילד געשריי האָט געליאַרעמט און מיט געביילטע פויסטען האָט זיך איינער געריסען אין צווייטענס פנים, א לאַווע פון רוגזה, כעס און רציחה, האָט זיך צעגאָסען.

ענדע אויף זייט 7.

Głęboko dotknięty przedwczesną śmiercią

b. p. **Nusyna Zangiera**

składa wyrazy szczerego współczucia
drogiej PESCE i Rodzinie ZANGIER

Simon Cukier

GAZOWNIA
MIEJSKA

פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזען

קעכלער גאַזאָווע איינס און צוויי פלאַמיגע
קעכלעך פאַמילינע און האָטעלאָווע
אייוועלעך צום באָדען
אייוועלעך צום בראָטען
אייזענס צום פרעסען פאר פריוואַט און פאר שניידער
הייצערס צו פריזירער רעדלעך
„טערמאַ" אַטאָמאַטישע אויף צו דערוואַרמען וואַסער פאר דאָקטוירים, דענטיסטען, פריזירערס און עהנליכע פּראָפעסיעס.

אַלערליי גאַז־אַפּאַראַטען ווערען פערקויפט
——— אויף צוגענגליכע בעדינגונגען. ———
די גאַזאָווניע פיהרט אויס שטוב־אינסטאַלאַציעס
—— אויף אויסצוצאָהלען אין 12 ראַטעס. ——
די גאַז־אַפּאַראַטען קען מען בעקוקען אין די סקלאַדעס פון די גאַזאָווניע אויף מלאָדזשאַנאָוו פון 10 ביז 2 נ. מ.
אַלע אינפאָרמאַציעס ערטיילט די ביוראַ פון די גאַזאָווניע טעל. 134.

נישט יעדער מאטוריסט מוז דוקא שטודירען.

היי-יאהר, אזוי ווי די לעצטע עטליכע יאהר, האבען היגע גימנאזיעס ארויסגעלאזט יודישע יונגעלייט, וועלכע האבען די מעגליכקייט פארטצוזעצען זייער שטודיום. וואס זאלען זיי אבער שטודירען?

דער גרעסטער טייל וויל שטודירען מעדיצין. יודישע עלטערן ווילען ס'רוב, אז זייער קינד זאל זיין א דאקטאר. דער שטודיום אויף מעדיצין און קרובה'שע פאכען (דענטיסטיק, וועטערינאריע און פארמאצעווטיק), איז אבער צוליעבען „נומערוס קלאוזעס" מעגליך פאר יודישע סטודענטען אין די פוילישע אוניווערזיטעטען נאר פאר יחידי-סגולה.

ווייל אבער דער יודישער מאטוריסט נישט רעזיגנירען, זיינע עלטערן אוודאי נישט, זיי ווילען דאך האבען נחת פון זייערע קינדער און מ'בעשליסט דעריבער פאהרען קיין אויסלאנד. וואס קאסט אבער דאס פערגעניגען? אין דער הייגטיגער שלעכטער צייט מוז מען די עלטערן קלאר מאכען, אז אויב זיי זענען נישט ביכולת צו שיקען זייערע קינדער אין אויסלאנד מינימום 1200 זל. א יאהר אין משך פון גאנצען שטודיום (זעקס יאהר), זאלען זיי גלייכער רעזיגנירען פון האבען א זוהן א דאקטאר אדער א טאכטער א דענטיסטקע. דאס זענען נישט קיין גוזמאות. און מען דארף זיך נישט פארשטעלען, אז מען קען אין אויסלאנד עפעס פערדינען, דאס איז אויסגעשלאסען!

יא, מען קען פערדינען, טוהענדיג פשוטע שווארצע ארבייט, דאמאלסט אבער קען קיין רייד נישט זיין פון שטודירען. פאהרען קיין אויסלאנד אויף שווארצע ארבייט איז לחלוטין איבריג.

קען מען ווידער נישט שיקען די נויטיגע סומע געלד דעם סטודענט יעדען חודש און מ'שיקט איהם וועהניגער, טוהט מען נאר דעם יונגען מענש א רעה. נישט האבענדיג קיין געלד, עסט ער נישט קיין מיטאג, הונגערט ער און אין א קורצער צייט לאזט זיך עס מערקען אויף זיין געזונד-צושטאנד. נישט איין מאל איז שוין געטראפען, ווי געזונדסטע מאטוריסטען זענען געפאהרען קיין אויסלאנד און אין א יאהר ארום זענען זיי געקומען צוריק קראנקע מיט פערדארבענע מאגענס און אפטמאל מיט צייכענס פון סוכאטע.

ווען דער גליקליכער מאכט שוין אפילו דורך דעם גאנצען שטודיום אין אויסלאנד און פאטערט דערויף זיינע בעסטע יאהרען, קען ער שפעטער נישט פראקטיצירען. אין אויסלאנד איז איהם אלס אויסלענדער נישט דערלויבט. אין פוילען מוז ער זיך פריהער נאסטריפיצירען ד. ה. נאכמאל אבגעבען אלע עקזאמענס. דאס קען דויערען מינימום א צוויי-דריי יאהר אדער נאך לענגער. אזוי ארום דארף מען כמעט גאנצע צעהן יאהר מקריב זיין, כדי נאכדעם קענען אלס דאקטאר פערדינען אויף ברויט.

צי לוינט עס?

כמעט דאס זעלביגע קען מען זאגען וועגען שטודירען אויף אינזשיניער. אין איינציגען ווארשאווער פאליטעכניקום נעהמט מען צו יודען אין א מינימאלער צאהל. פאהרט מען קיין אויסלאנר בעוונדערס קיין פראנקרייך. פערדינען קען מען נישט, געלד מוז מען שיקען פון דער היים אין משך פון 5 — 6 יאהר. חוצדעם פאדערען זיך פעהיגקייטען אויף אזא שטודיום. און דער עיקר, נאכ'ן ענדיגען, איז זיך זעהר שווער איינצוארדענען. די מלוכה און די קאמונאלע אינסטיטוציעס, וואס בעשעפטיגען די גרעסטע צאהל אינזשיניערען, נעהמען נישט קיין יודישע אינזשיניערען. די פריוואט-אינדוסטריע און די פרייע איניציאטיוו נויטיגען זיך נישט אין קיין סך אינזשיניערען און נאך וועהניגער, ווען עס האנדעלט זיך וועגען יודען. דעריבער טאקע געהן איצט ארום צעהנדליגער יודישע אינזשיניערען אהן א שטאך ארבייט און שטארבען כפשוט פון הונגער.

אזוי פיעל וועגען די אזוי גערופענע „פראקטישע" פאקולטעטען, נישט בעסער זענען די פערספעקטיווען אויף אנדערע געביטען פון שטודיום, וועלכען א יודישער סטודענט קען דורכמאכען אין פוילען. לאמיר אנהויבען פון יורידישען פאקולטעט, וועלכער איז אפטמאל דער שעיר-לעזאזל פון יודישען סטודענט. וואס ווערט נישט אויפגענומען אויף מעדיצין אדער אין פאליטעכניק, ווייל אויף קיין אנדערע, קען מען נישט אדער מען וויל נישט.

דער שטודיום פון יוריספרודענץ איז פון דער עקאנאמישער זייט גרינגער ווי מעדיצין. מ'קען זיך רוהיג לערנען אין שטוב און פאהרען אין אוניווערזיטעט אויף די עקזאמענס. די חסרונות פון דעם שטודיום זענען אבער גרויסע. פיר-פינף יאהר דארף מען לערנען, דריי יאהר דארף מען אפליקירען אין געריכט, צוויי יאהר דארף מען אפליקירען ביי א אדוואקאט. מען דארף אזוי ארום פערלירען 10 יאהרען, נישט רעכענדיג דאס אבווארטען אויף אפליקאנטור אין געריכט ביז מען דערשלאגט זיך צו ווערען א אדוואקאט. פונדעסטוועגען האבען די יודישע סטודענטען נישט האבענדיג קיין אנדער אויסוועג, פערפולט די יורידישע פאקולטעטען אזוי, אז היינט מערקט זיך שוין א איבערפראדוקציע פון יורישע יוריסטען אין א שטילער קאנקורענץ-קאמף צווישען זיי, דאס וועט זיין נאכמעהר שטארק אין די נאהנטסטע יאהרען און פאר דעם, וואס הויבט איצט אן זיין שטודיום אין יוריספרודענץ א קנאפער אויסזיכט אויף פרנסה אין צעהן יאהר ארום.

די איבעריגע פעקולטעטען (הומאניסטיק, מאטעמאטיק, פיזיק. כעמיע א. ד. גל.) זענען וועהניגער וויכטיג און ציהען נישט צו אזא גרויסע צאהל שטודירענדיגע יוגענד. עס איז נישט כדאי אויף זיי ספעציעל זיך אבשטעלען.

*

דער דאזיגער סך-הכל איז נישט געמאכט געווארען, כדי אבצושרעקען אימיצען, כדי אבצושטויסען דעם יונגען מאטוריסט פון קוואל פון דער וויסענשאפט. עס נעהמט בלויז דערין, אז יעדער איינציגער, וואס רעכענט ווייטער שטודירען זאל גענוי וויסען מיט וואס פאר א שוועריגקייטען זיין שטודיום איז פערבונדען, וואס ער האט צו ערווארטען נאכ'ן ענדיגען דעם שטודיום און צי איז ער ביכולת דאס אלץ איבערצומעכטיגען.

נישט יעדער מאטוריסט דארף שטודירען. מען ענדיגט די גימנאזיע נישט נאר כדי צו קענען ווייטער שטודירען אין אוניווערזיטעט, נאר ראשית כל, כדי צו בעקומען מיטעלע בילדונג. דאס דארף יעדער אבסאלווענט געדענקען, דאס דארפען די עלטערן געדענקען, שטודירען אין די הויכשולען דארפען נאר די באמת פעהיגע. די אנדערע מוזען זיך זוכען א אנדער וועג אין לעבען, וועלכער קען זיי מאכען נישט וועהניגער גליקליך ווי דער שטודיום. יא, אונז יודען איז נייטיג א אינטעליגענץ. אהן וועלכער דאס פאלק קען נישט עגזיסטירען. מען טאר אבער נישט דערלאזען צו א איבערפראדוקציע פון אינטעליגענטין, ווארום דאס קען נאר שאדען ברענגען דעם פאלקס-לעבען.

בלייבט די פראגע: וואס זאלען אין היינטיגער שלעכטער צייט טוהן די צעהנדליגער יודישע יונגעלייט, וועלכע האבען געענדיגט די גימנאזיעס? אויב נישט דער אוניווערזיטעט כא וואו איז זייער ארט!

דאס איז אבער א צווייטע פראגע און א וויכטיג פראבלעם, וועלכע דארף בעזונדערס בעהאנדעלט ווערען.

סטוד. ר. נאכימאווסקי.

Biuro Prośb i Podań
p. f. „PROLITEX"
RADOM, WAŁOWA 5, oficyna 1-sze piętro.

ZAŁATWIA:
Sprawy paszportowe
Mieszkaniowe
Wszelkie Tłomaczenie
i inne.

Redaguje Podania:
Do Władz Sądowych
Skarbowych
Administracyjnych
i Wojskowych.

Windykacje należności w całej Polsce.
Informacje o zdolności kredytowej
Przepisywanie na maszynach.
Biuro czynne: od godz. 9-ej rano do 7-ej wieczór.

כ׳ תמוז.

כ׳ תמוז, דעם 5 יולי פאלט אויס דער יאָהרצייט פון טעאָדאָר הערצל.

27 יאָהר צוריק האָט זיך אָבגע־שטעלט דאָס אָנגעוועהטאָגט הארץ פון דעם גרעסטען יוד פון אונזער דור, דער פ־אפעט פונ׳ם מאָדערנעם אויפ־חאכענדען יודענטום. אין ליכט פון זיינע געדאנקען געהען׳ יעצט מיליאָ־נען פרייהייט־שטרעבענדע יודען. צענד־ליגער טויזענדער יוגענדליכע האָבען זיך אויסגעלערנט ביי איהם צו ליבען דאָס פאָלק און פאר זיין צוקונפט זיך מקריב צו זיין.

דאָס גאנצע יודישע פאָלק איז טראנ־פארמירט געוואָרען אין טאָג, ווען דער גרויסער פיהרער האָט געעפענט דעם 1־טען ציוג. קאָנגרעס, חעלכער איז געוועז דער אקומולאטאר פון די יודי־שע צרות און האָפנונגען, פון ענערגיע און וואפונג.

אין טאָג פון היי־יאָהריגען כ׳ תמוז חעלען נאָך דויערען די פערהאנדלונ־גען פונ׳ם 17 ציוג. קאָנגרעס — פונ׳ם גורל־קאָנגרעס פאר דער בעחעגונג. מיליאָנען יודען חעלען צושמידען צו דעם וואָס וועט זיך טהון אין באזעל, וואו ס׳איז געשטאנען דאָס וויגעלע פונ׳ם פאָליטישען ציוניזם. אין דעם טאָג וועט יעדער יוד, יעדער ציוניסט נאָך טיעפער בעגרייפען וואָס הערצל איז געווען פאר זיי, פאר זייער עתיד.

אין פערשידענע פונקטען פונ׳ם בוי־ענדען זיך א״י געפינען זיך יונגע וועל־דער, וועלכע הויבען אן פערשפרייטען אין די הייסע אריענט־טעג זייער שאָ־טען איבער דעם אנגעגליטען יודישען באָדען, געזונדט ווערט די לופט אין די אמאָל בלאָטיגע ערטער, וועלכע זענען מיט יודישע הענד געטרוקענט געוואָרען און פערוואנדעלט געוואָרען אין הערליכע ארבייטס־ישובים.

דאָס איז דער שענסטער, אייביגער, יונגער, בליהענדער דענקמאל פאר׳ן פיהרער, פאר ן ועגווייזער.

דער יער־הרצל — די גרינע בוימ־לעך אויף דעם נאציאָנאלען באָדען פון קרן קימת אין דער מאנומענט, וועלכען די בעפרייאונגס־בעוועגונג האָט אויפ־געשטעלט איף דור־דורות.

צוזאָמען מיט׳ן וואוקס פון דעם ענטשקלאפטען פאָלק, צוזאמען מיט דער מעהרונג פון נייע פעסטע לע־בענס־פאָזיציעס וואקסט אין א״י אויף דער יער־הרצל.

היי־יאָהר כ׳ תמוז וועט דאָס פוי־לישע יודענטום פלאנצען נייע וועלד־לעך, טויזענדער נייע בוימלעך אין גרויסען וואלד פון דעם בעגרינדער און פערווירקליכער פון אונזער רע־נעסאנס.

יעדער יוד וועט אין דעם טאָג אויסקלעבען אין זיינע הויז־פענסטער, געשעפטען, ווארשטאטען, ביוראס, שו־לען א. א. וו, די הערצעל־נאלעפקעס, וועלכע די קק״ל ־ קאָמיטעס אין אלע שטעדט וועלען פערקויפען.

די צוגענגליכע פרייזען (25 גראָ־שען, 50 גר׳, 1 זל׳ און 3 זל׳) וועלען דערמעגליכען יעדען נאציאָנאלען יוד ביי־טראָגען זיין תרומה פאר דער בעפעסטונג פון דעם הערצל־דענקמאל.

ס׳וועלען זיכער אויך נישט פעהלען די וואָס וועלען זעלבסטשטענדיג פלאנ־צען גאנצע בוימער (13.50 זל׳) און בעקומען איף דעם א ספעציעלען דיפלאָם.

דאָס פוילישע יודענטום וועט ווירדיג שטיצען די היי־יעהריגע כ׳ תמוז־אק־ציע פון קק״ל און וועט ווי תמיד ארויסווייזען די טיפע ליעבע און פער־שטענדניש צום שעפער פון דער נייער יודישער געשיכטע — צו טעאָדאָר הערצלען.

פייגע ראצע איז קריניץ.

וואָס זאָגט איהר צו מיין פייגעלע? א פייגעלע, שוין איינמאָל א פייגעלע! אַנדערע זאָגען, אַז זי איז נישט קיין פייגעלע, נאָר אַ גאנצער פויגעל — אַ „פטאָשעק״ הייסט דאָס.

אזוי איז מיין פייגעלע אַ געזונטע, ווען נישט די „נאָפאָרען״ — און „נאָ־פאָדען״ בעקומט זי צוויי מאָהל אין יאָהר: דעם ערשטען „נאפאָד״ בעקומט זי אין מאַי, ווען ס׳בעווייזט זיך די זו־מער־זון און דער צווייטען „נאָפאָד״ בעקומט זי אדום חנוכה.

אַ דאָקטאָר האָט זיך מיין פייגעלע אויסגעזוכט אַ יונג מיט אַ שוואַרצע גזשיבע. מיט אַ פאר גרויסע אויגען, מיט געפרעסטע הויזען, אייביג מיט א גלאָטע ראָזירטע טראָמבע, נו, אין אַ חדוש וואָס ווען מיין פייגעלע דערזעהט איהם בעקומט זי א „פאָדווישאנע טעמ־פעראָטור?״...

שריי איך צו איהר: פייגעלע, וואָס טויג דיר אזא דאָקטאָר וואָס צוליעב איהם בעקומסטו אַ הויכע טעמפעראָטור? ווייניג אַלטע דאָקטוירים זענען דאָ אין ראָדאָם?

זאָגט זי: ניין, דער יונגער דאָקטאָר קאָן שוין איהר אָרגאַניזם, צו קיין אַנ־דערען דאָקטאָר האָט זי נישט קיין „זאַאופאַניע״, קיין שום דאָקטאָר וועט זי נישט אזוי „דאָגאָדזשען״ ווי דער יונגער דאָקטאָר.

נו — מילא טראַכט איך מיר, אַז זי האָט צו קיין אַנדערען דאָקטאָר נישט קיין „זאַאופאַניע״, אַז נאָך דער חברה מאַן מיט דער שוואַרצע גשיבע קען איהר „דאָגאָדזשען״ העלפט דאָך נישט.

אין טאָקע דער יונגער דאָקטאָר אַ גאנצער בן־בית ביי מיר אין שטוב. און היות ווי מיין פייגעלע בעקומט לעצטענס זעהר אָפט „נאָפאָדען״, האַלט ער זי אין איין „זבאָדען״, קלאָפט און האָרכט, האַלט אַ קרייד און מאַלעוועט. די בלייבט זעהען ביי איהר אויס ווי לאַנד־קאַרטע: פאַסיקלעך און פינטעלעך, רעדלעך און שטענגלעך.

פרעג איך דעם בחור: פאַניע דאָק־טאָזשע, זאָגט מיר, וואָס האָרכט איהר אזוי פיעל?

—דאָס האָרך איך, זאָגט ער צו די לונגען לעבען בשלום מיט׳ן הארץ...

—און אַז זיי לעבען נישט בשלום? פרעג איך איהם, וואָס זענט איהר עס אזא שטאַרקער רודף־שלומניק, וואָס?

נאָר נישט בין איך אייך אויסען צו דערצעהלען, איך וויל נאָר אויפמערק־זאַם מאכען אַנדערע מענער, וואָס האָ־בען ווייבער וואָס בעקומען „נאָפאָדען״ און האָבען „זאַאופאַניע״ צו יונגע דאָקטוירים, כדי זיי זאָלען נישט האָ־בען אַזאַ סוף ווי איך האָב.

הערט אַ מעשה:

מיט עטליכע וואָכען צוריק בעמערק איך, אַז מיין פייגעלע איז נישט די אייגענע, שייך צו זאָגען נישט די איי־גענע? ביי־טאָג אין די זעלבע ווי אַלע מאָהל. פאַרבט זיך און שמירט זיך, רויכערט פאַפיראָסען און מוטעלט מיט די שכנטעס. ביינאַכט איז זי די זעלבע ווי אַלע מאָהל, נאָר ביינאַכט ביינאַכט איז זי נישט די זעלבע — ס׳נעמט זי נישט קיין שלאָף, וואַרפט זיך און סטענקעט, דרעהט זיך אויף דער רעכ־טער זייט און אויף דער לינקער זייט, איך וויל שלאָפען, די אויגען קלעבען זיך און זי וועקט מיך:

—ברוך הערש, די שלאָפסט?

צומאָרגענס איך קום אַהיים, מיין פייגעלע ליגט אין בעט מיט אַ נאַס האנטוך פערבונדען דעם קאָפ און דער בחור מיט די שוואַרצע גזשיבע טהוט זי „זבאַדען״, קלאָפט און האָרכט, האָרכט און קלאָפט, קוקט איהר אין די אויגען אַריין און צעהלט איהר די ציינער, פרעגט זי אויס פאַרע געדאַנקען זי האָט געהאַט און דער שלאָפלאָזיג־קעט, ביינע געדאַנקען צו גוטע גע־דאַנקען.

— אייער פרוי, ערקלערט ער מיר ליידט פון אַ „ראָסטראָי נערוואָווי״.

—פון וואַנען, פרעג איך דעם „פראָ־פעסאָר״ מיט דער שוואַרצע גזשיבע. נעמט זיך צו מיין פייגעלען דער „סטראָי״?

איז וואָס, לויט אייער מיינונג, פאַניע

מקדש געווען צום דריטע מאל...

אין ראדאם האט היינטיגע וואך פאסירט אזא קאמישער עפּיזאָד:

א אלמן האט חתונה געהאט מיט א גרושה, די שדכנ'טע,וועלכע האט מזווג געווען דאס פאָרל האט געבאָרגט א פינגערל דעם חתן מקדש צו זיין די כלה. מילא. האט דער חתן אזוי געטון ווי די שדכנ'טע האט איהם געהייסען און מיט דעם געבאָרגטען פינגערל מקדש געווען.

צומאָרגענס נאך דער חתונה האט די שדכנטע דערציילט איהר מאן, א חסי־דישער יוד, אז זי האט דעם חתן גע־באָרגט א פינגערל. ווען ז'ער שדכנ'טעס מאן האט דאס דערהערט האט ער אָנ־געהויבען שרייען, אז די קידושין זענען נישט על פי דין און מ'דאַרף זאָגען צום צווייטען מאָל „יקום פורקן"...

די שדכנ'טע איז אַוועק צום פאַר־פאָלק און זיי איבערגעגעבן, אז די קידושין זענען נישט כשר און עס מוז פאַרקומען צווייטע קידושין.

מילא, אז מען מוז „העלפט נישט קיין דאַקטאַר", האט דאס ווייבעל ארויס־גענומען א פינגערל פון איהר ביזשו־טעריע, דערלאַנגט דאָס איהר מאן און געזאָגט: דאַ האָסטו פון מיר א פינגערל און זאָג נאָכאַמאָל הרי את"...

דער מאן האט אויסגעפיהרט די זאך כדת וכדין, אָבער שפּעטער האט ז'אָס פאָרל זיך דערוואוסט, אז די קידושין זענען ווידער נישט אין אָרדנונג, ווייל דאָס פינגערל געהער צו דער כלה...

דער סוף איז געווען, אז דער חתן האט געקויפט פאר אייגען געלט א פינ־גערל און צום דריטען מאָהל געזאָגט „הרי את"...

קאמוניסטישער פראצעס
אין ראדאם.

די טעג איז אין היגען קרייז־געריכט בעטראכט געוואָרען א קאמוניסטישער פראַצאָס. אויף דער בעשולדיגונגס־באנק זענען געזעסן צעהן יודישע יונגעלייט און מיידלעך פון סקאַרזשיסק. די נעמען פון די בעשולדיגטע זע־נען: אברהם ווייסמאן, בענדעט פינקעל־שטיין, פישל יאַסקאָוויטש, אברהם ווי־ראבעק, שלום שטיינבערג. חיים יחיאל האַראָוויטש, גאָלדע פינקעלשטיין פעלד־מאן, חנה ר. פינקעלשטיין, יאנקלעוויטש.

זיי אלע ווערט פאַרגעוואָרפען, אז זיי געהערען צום קאָמוניסטישען יו־גענד־פערבאנד און, אז זיי האָבען גע־זאמעלט געלד פאר דער אינטערנא־ציאָנאלער אָרגאניזאציע צו העלפען די רעוואָלוציאָנערען. ווי אויך אין פּצר־שפרייטען קאָמוניסטישע ליטעראטור.

צווישען א רייה עדות מצד דער בעשולדיגונג איז אויך ארויסגעטרעטען דער לייטער פון פּאָליצי־קאָמיסאריאַט אין סקארזשיסק, וועלכער האט ער־קלערט, אז וועגן דער טהעטיגקייט פון די בעשולדיגטע האט איהם אינ־פאָרמירט דער קאָנפידענט שמשון שיפּ־מאן, דער זעלבער שיפּמאן האט אויך איבערגעגעבן, אז צוליב דעם, וואָס ער איז ארויסגעטרעטען פון דער קאָנספיראציע דראָהען די קאָמוניסטען צו דער'הרג'ענען איהם און זיין פאַ־מיליע, דאָס האט אפילו געזאָלט אויס־פיהרען א ספּעציעלער שליח פון ווארשא.

דאָס געריכט האט ארויסגעטראָגען אנ'אורטייל, לויט וועלכען די בעשול־דיגטע ווייסמאן און פינקעלשטיין זע־נען פער'משפט געוואָרען צו 4 יאָהר תפיסה; יאָסקאָוויטש, פעלדמאן, יאנ־קעלעוויטש, וויראַבעק, שטיינבערג און האַראָוויטש — צו צוויי יאָהר תפיסה.

די מיידלעך גאָלדע פינקעלשטיין און חנה רחל פינקעלשטיין האט דאָס געריכט פריי־געשפראָכען.

צווישען די פערטיידיגער פון די אָנגעקלאָגטע איז צווישען אנדערע ראדאָמער אדוואקאטען אויך געווען דעפ. ליבערמאַן פון ווארשא.

געוואלט פערסמ'ען דאס ווייב בכדי אפצונעמען דאלארן פון א פערזיכערונג'ס ־ געזעלשאפט.
אַ מעשה וואָס מ'דערצעהלט אין שטאָדט.

אין שטאָדט רעדט מען די לעצטע וואָך וועגן פאָלגענדער סענסאציע, וועלכע וואָלט געמעגט פאסירען נישט אין ראדאָם, נאָר טאקע אינ'ם אייביגען קוואַל פון סענסאציעס, אינ'ם טומעלדי־גען האַרצלאָזען ווארשא.

עס האנדעלט זיך וועגען דעם, אז א מאן א פאָטער, פון א קינד, האט געוואָלט אָפּסמ'ען זיין אייגען ווייב, די מוטער פון זיין קינד, בכדי אזוי ארום אָפּצונעמען 2000 דאָלאַר פון א לע־בענס ־ פערזיכערונגס ־ געזעלשאפט אין וועלכער ער האט זיך מיט א צייט צו־ריק פערזיכערט.

אויף א ראדאָמער גאס האט זייט עטליכע יאָהר געוואָהנט א געוויסער ה' יו—וויטש, וועלכער איז מיט א צייט צוריק געקומען פון ווארשא קיין רא־דאָם. וואו ער האָט זיך איינגעאָרדענט א געשעפט.

דאָס געשעפט איז אוועק זעהר שלעכט און ה' יו—וויטש האט עס געמוזט ליקווידירען און אליין האט ער פאָריגע וואך געמאַכט א „ויברח" פון ראדאָם איבערלאָזענדיג דאָ זיין ווייב און קינד.

איצט שמועסט מען אַז ער איז אַנט־לאָפען דערפאר, ווייל דאָס ווייב האט געכאַפּט, אז ער וויל זי אָפּסמ'ען בכדי

דאָקטאָרשע, דאַרף איך טהון צו פער־טרייבען מיין ווייבס פּשראַיִ?

צו דער חולאת, זאָגט ער, איז דאָ איין מיטעל: זי דאַרף אונשיוען ספּאָרט, געהן אויף בערג, זי דאַרף האָבען קרי־ניצע ערקלערט ער מיר.

אַז איך האָב געהערט קריניצע איז מיר געוואָרען קאַלט, איך האָב פער־שטאַנען, אַז דאָס שמעקט מיט „גרעבע־רע זאכען" אַז פון מיין ווייבס „סטראַי" וועט ארויסשפּרינגען „סטראַיען" — קרי־ניצער סטראַיען.

וואָס איך האָב דעם דאָקטאָר אָנגע־ווינשען, דאָס בין איך אייך מוחל, דער עיקר איז, אז מיט א וואָך שפּעטער איז מיין פייגעלע געווען אין קריניץ.

וואָלט דאָס אויך נישט געווען קיין גרויס אומגליק, זאָל זי זיך „אוספּאָקאָ־יען" די נערווען, אָלע ווייבער פאָהרען קיין קריניק פאַרוואָס זאָל טאַקע מיין פייגעלע נישט זיין אין קריניק? פאַרוואָס זאָל זי זיין ערגער ווי די געגריזעטע שוסטערן? פאַרוואָס יענטע בריינע די בייגעל־בעקערין יאָ און פייגע ראצע נישט? וואָלט דאָס אָלץ נישט געווען קיין אומגליק, ווען נישט די מעשה מיט'ן דאקטאר. הערט א מעשה:

בלייבענדיג אליין אין דער היים מיט די פיער ווענד און מיט איין „פּאָקאָיוואָ־קע" האָב איך געפיהלט, אז כ'הויב אויך אָן צו קריגען א „סטראָי" האָב איך נישט לאַנג געטראַכט, האָב איבערגעלאָזט די פיער ווענד מיט דער „פּאָקאָיוואָקע" און היידא קיין קריניק.

האָב איך דאָרט געטראָפען מיין פיי־געלען אין א „מעמד" גאָר קיין יודענע נישט — א גאנצער ספּאָרטאָוויעץ: מיט ווייסע הויזען, מיט א „מיץ" איבער די אויגען, מיט א פּאָר הויכע שטע־קענס ביי דער זייט, און עפּעס איינער האַלט זי פעסט אונטער'ן אָרים, ווי ער וואָלט מורא געהאט, זי זאָל איהם חלילה נישט אנטלויפען, און ווער מיינט איהר, איז עס געווען דער 2 טער ספּאָרטאָוויעץ, וואָס האָט זי אזוי פעסט געהאַלטען אונטער'ן אָרים? — דער דאָקטאָר!... דער בחור מיט דער שוואר־צער גושיבע, מיט די גרויע אויגען...

איצט האָב איך ערשט פערשטאַנען פאַרוואָס מיין פייגעלע האָט אזוי אָפט בעקומען „נאַפּאַדען", פאַרוואָס דער דאָקטאָר האָט אזוי פיעל געקלאפּט און געהאָרכט צו מיין ווייבס פּלייצעס. דעם טעם פון מיין ווייבס ניי סטראַ־יאָווע קרענק, און צו וואָס דער דאָק־טאָר האָט זי געהייסען „אונשיוען" ספּאָרט און פאַרוואָס גראָד קיין קרי־ניצא...

און וואָס נאָך האָב איך מיך דער־וואוסט? איך האָב מיך דערוואוסט, אז דער דאָקטאָר וואָס האָט כסדר „גע־זבאַדעט" מיין פייגעלען איז סך־הכל — א דאָקטאָר - פילאָזאָף... אז ער האָט אזא שייכות מיט מעדיצין ווי א אגו־דה'ניק צו פרומקייט...

איך האָב דערצעהלט אייך די מעשה כדי איהר זאָלט אייך וויסען צו היטען, פאר א ווייב וואָס האָט „נאַפּאַדען" און האָט „זאַאופּאַניע" צו א יונגען דאָקטאָר.

י. אָבערזשאַנעק.

אפצונעמען א פערזיכערונג'ס-„פרעמיע". מעגליך, אז דאס האבן אויפן ה' יו—וויטש אויסנעקלערט זיינע שונאים אזא בלבול, אבער ווען מען רעדט דערפון איז עס נישט אזוי איבערראַשענדיג, ווייל קיינער וועט נישט שווערען, אז אין צוואנציגסטן יאהר הונדערט, איז נישט מעגליך אזא „פראַגרעס"...

אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער יודישער גימנאזיע.

אין גימנאזיום „פשיאַטשול וויערזי" האט געזאלט פארקומען אין מאנאט יוני א אלגעמיינע פערזאמלונג פון די עלטערען. צוליב אבער טעכנישע שוועריגקייטען, וואס זענען ענטשטאַנען אין צוזאמענהאַנג מיט'ן פערענדיגען דאס שול-יאהר, האט די פערוואלטונג בעשלאסען די אלגעמיינע פערזאמלונג אבצולעגען אויפ'ן מאנאט סעפטעמבער ד"ה באלד אין אנהויב פון נייעם שול-יאהר ווען אלע עלטערן וועלען שוין צוריק זיין אין ראדאם נאך די זומער-פעריען.

דער ביטערער טראפען, דער זיסער מין היפה און דער ליכטיגער חד = גדיא.

אין סקארזשיסק איז פארהאן א „קאסע פאר שפארזאמקייט און בוי-הלוואות". די דאזיגע קאסע איז א אבטיילונג פון מיסלאוויץ. — אין דער סקארזשיסקער אבטיילונג איז געווען דער אנפיהרער א געוויסער סטאַניסלאַוו קראוטשיק.

ווי געזאגט, אלזא, האט קראוטשיק געגעבענע הלוואות א. ז. וו. פערנומען א אנגעזעהענע שטעלונג, וואס איז איהם אנפערטרויט געוואָרען פון דער דערמאנטער אבער-שלעזישער פירמע. ער איז געווען פלעניפאטענט. האט אנגענומען „אורזאלאַווצעס", איינגעצויגען די ארמיניסטראציע-קאסטען און פראַצענטער פון די ארויס-

אין זיין טהעטיגקייטס-געביעט האט קראוטשיק אריינגענומען די פאוויאטען: ראדאם, דרילטש, אפט, קאָנסק און צוויזמער. מ'קאן זיך פארשטעלען, אז ער האט געהאט נישט קיין שלעכטען פאסטען, יודישע ביוראליסטען געזאגט נישט קיין ערגערען. קראוטשיק'ען אבער ווייזט אויס, איז דאס געווען וועניג, ווייל ער האט אנגעהויבען שמעקען צום ביטערען טראפען.

קראוטשיק האט, אפנים, געהאט מיט וואס צו פייפען. ער האט אויסגענוצט דעם צוטרוי, מיט וואס די פירמע האט איהם בעשאַנקען, אויך דעם צוטרוי פון די קליענטען און ער האט זייערע שווער-פערהארעוועטע, אבגעשפארטע גראשענס, וועלכע זיי האבען אריינגעלעגט אין באנק, פערנוצט פאר „איי-גען-נעברויך".

דער גענעראל-פלעניפאטענט האט אנגעהויבען פיהרען א הולטייסקע לעבען. געפראוועט בעלער און משתה'לעך. זיך צוגעכאפט צום ביטערען טראפען און עס פערזיסט מיט'ן שעהנעם מין, אין וועמענס געזעלשאפט ער האט פערשווענדעט די איהם אנגעטרויטע געלדער.

נישט בלויז אין סקארושיסק האט קראוטשיק געהוליעט, דאס וואלט געווען צו-קליינשטעטלדיג, צו פראָוויניציאנעל. ער האט געלעבט אויך א גוטען טאג אין א פך גרעסערע שטעט פון דער קעלצער וואיעוואָרסטווא.

ווי זאגט אבער די וועלט: א ברונעם שעפט זיך אויך אויס, איז דאס וועלבע געווען מיט פאן קראוטשיק. די פונדושען פון דער קאסע האבען זיך אויסגעשעפט. זיי האבען נישט געספארשעט אויף אזעלכע סטורה'לעך. א הוץ דעם האבען מענשען אנגעהויבען פערלירען צו איהם דאס צוטרוי, האט זיך דעריבער קראוטשיק געלאזט זוכען א נייעם קוואל פון פרנסה.

אלס אנגעזעהענע פערזענליכקייט אויף אזא שטייגער „פאוואַשנעם" פאסטען האט ער זיך געווענדעט צו דער דער צייטונג „גלאס טריבונאלסקי" אין פיעטרקאוו, וועלכע האט איהם איבערגעגעבען איהר פערטרעטונג אויף סקארזיסק. די דאזיגע צייטונג האט זיך זאגאר געזאלט בעווייזן אין סקארזשיסק אלס „גלאס-סקארזשיסקי". פון וועלכער דער רעדאקטאר איז בעשטימט געוועהן טאקע ער, קראוטשיק בכבודו ובעצמו.

בינו לבינו האט איהם די פאליציי גענומען אויפ'ן אויג. זי האט א לענגערע צייט איהם אבסערווירט און דער רעזולטאט פון איהר אויסשפיר-אקציע האט די פאליציי צונויפגעשטעלט א ענטשפרעכענדען בעלאסטענדיגען בעווייז-מאטעריאל געשמיצט פון צענדליגער עדות, וועלכע בעשולדיגען צונאמען קראוטשיק'ען און דעפראודירען א סומע פון 10.000 זל.

קראוטשיק איז אויפ'ן גרונד פון די דער דאזיגער אויספארשונג ארעסטירט געווארען אין טאג פון בעווייזען זיך

אויף א דאטשע אין גארבאטקע.

ווי נאר ס'האבען זיך געשטעלט די ערשטע היצען האט מיין ווייבעל אנגעהויבען מרעיש עולמות זיין, אז כ'זאל איהר בעזאָרגען מיט א דאטשע, ווייל זי מוז, וואס זי גע'טענה'ט שוין ארויספאהרען אויף „לעטניסקא". דער קאפ טהוט איהר שוין וועה פון די היצען. זי קאן נישט שלאפען און אמ-מייסטען דערגעהט איהר די יאהרען דאס, וואס זי קאן נישט עסען. דאס לעצטע וואלט מיך נישט אזוי פיעל געאַרט. גלייכער, זאל זי אביסעל ווע-ניגער עסען. זי האט שוין אזוי אויך די וואג. אבער איהר קאפ-וועהטאג און איהרע שלאפלאזע נעכט האבען מיך בענומען און איך האב מסכים געווען צו פאהרען קיין גארבאטקע דינגען א דירה. אבער פריהער איידער כ'האב איינגעפאקט די זאכען האב איך אוועקגעלעגט א גאנצע עקספאזע און געבעטען זיך פשוט ביי מיין ווייבעל:

— בעדענק, שרה גיטעל, למען השם זאלסט לעבען גוט מיט דיינע שכנ'טעס. מיש דיך נישט אין אלע טעפ און שטעק נישט אריין די נאז וואו מ'ברויך נישט. קוק נישט קיינעם נאך אין זייה נישט באַט'ס קאזאק. וועססו אויסקומען מיט אלע מענשען און וועסט לעבען מיט יעדען בשלום. איך בעט דיך פערשאף מיר נישט קיין עגמת נפש, ווי ס'איז דיין געוואָהנהייט אלע יאהר.-

מיין ווייב האט מיר צוגעזאגט און איז ארויס מיט א מזל'דיגע שעה קיין גארבאטקע אויף דאטשע. ווי דער שטייגער בין איך יעדען שבת צוגעפאהרען און טליכע וואָכען איז געווען אין בעסטען ארדנונג — אל-רייט. מיין ווייב האט געלעבט מיט די שכנ'טעס ווי אין א גן-עדן. מ'האט זיך געגעסען פון די פיסקאלעך און מ'האט זיך געווינשען ס'אייביגע לעבען.

אנומעלט קום איך מיר אזוי ארויס קיין גארבאטקע אויף שבת און פלוצלינג האב איך אינסטינקטיוו דערפיהלט אז ס'איז עפעס געשעהן. מיר איז באלד אויפגעפאלענד געוואָרען, וואס שרה גיטעל איז נישטא ביים באהן און קיינער פון מיין פאמיליע ווארט מיך נישט אָן ווי זייער שטייגער יעדען פרייטאג. אהא — טראכט איך מיך ס'איז שוין עפעס געשעהן. דאס איז עפעס נישט קיין פשוט'ע זאך. און איך האב קיין טעות נישט געהאט.

ווי נאר כ'האב איבערגעטרעטען די שוועל פון מיין כאטע האט מיך מיין ווייבעל מקבל פנים געווען מיט א ביטעל ספאנעמען, אז ס'איז מיר נישט גוט געוואָרען אונטער'ן הארץ. איך פרעג מיך: וואס איז געשעהן? וואס איז פארגעקומען? איך בעט מיך ביי שרה גיטעל זי זאל רעדען א וואָרט, עפעס דערצעהלען. אבער שרה גיטעל רק זי וויינט און קלאַנט און שרייט, אז שוין כאטש זאל איך איהר אהיים נעמען צוריק קיין ראדאם. קוים מיט צרות האט מיין שרה גיטעל געעפענט ס'מויל און מיט פערוויינטע, געשוואָלענע אויגען גענומען דערצעהלען א גאנצע געשיכטע און דאביי געשאלטען די שכנ'טעס מיט ביטערע קללות, אשר בכן, וואס זיי האבען אויף איהר געמאכט א בלבול, אז זי האט זיך אריינגענומען א שייגעץ אויף א גאנצע נאכט. איך בין געבליבען שטעהן ווי צעמישט. כ'האב נישט געוויסט צי זאל איך וויינען, אדער לאַכען. נישט קיין מיאוסער שייגעץ — טראכט איך מיר — האט דאס געמוזט זיין, וואס איז געווען

פון „גלאס-סקארזשיסקא" און ער איז איינגעזעצט געווארען אין דער ראדא-מער תפיסה.

אז דאס הייסט א „הצלחה" פון א מענש. איין טאג געווען רעדאקטאר און זיך געקויפט אזא נאמען, מיט וואס די פרעסע קלינגט אזוי.

„גלאס סקארזשיסקא" האט געהייסען קראוושיקענר צייטונג, טאקע אן אמת-פערדינטער נאמען.

די וואס דארפען פאהרען קיין בוסק אין די בעדער ברויכען זיך שוין רעגיסטרירען אין „עזרה".

ווי מיר האבען שוין געשריבען, האט „עזרה" נישט געקוקט אויף אלע האר-שטעהענדע מאטעריעלע שוועריגקייטען דאך בעשלאסען דורכצופיהרען היי-יאהר איהר טראדיציאנעלע בוסק-אק-ציע. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז „עזרה" מודיע, אז די אלע, וואס נוי-טיגען זיך אין בעדער זאלען זיך וואס פריהער רעגיסטרירען.

דעם צווייטען מאנאט שיקט „עזרה" שוין ארויס די קראנקע קיין בוסק. ס'איז דעריבער געווינשען, אז די קראנ-קע זאלען זיך אין דער געהעריגער צייט מעלדען אין „עזרה", דלוגא 11, וואו זיי זאלען דערלאנגען זייערע בי-טעס. זאל קיינער נישט פערשפעטיגען ווייל פארן פאהרען דארפען די קראנ-קע נאך אונטערזוכט ווערען פון א דאקטאר.

טראג מיך שנעלער ראוועריל אוועק

אזוי האט געבעטען דער אריגינעלער שווינדלער הענריק קאזלאווסקי.

וואס אין לייכטער פאר א שווינדלער צו מאכען פליטה?

א נו טרעפט!

ווי מ'ווייסט איז נישט שטענדיג לייכט פאר א גנב אויסצופיהרען זיין שטיקעל ארבייט ווי מען מיינט. על פי דוב האט ער נאך פיל מיה און מא-טערניש שוין נאכדעם ווי ער האט זיך צובעקומען צו דער גניבה — אויך א בעזונדערע זארג ווי אזוי מ'ווערט שנעל דערמיט פעדשווינדען. אין אפט פא-לען מוז דער גנב זיך נאך גוט דער-שוויצען און שלעפען אויף זיך א גרוי-סע משא. אז א גנב זאל האבען אזא גליק, אז א חוץ דעם, וואס ער כאפט זיך צו צו א גנבה, זאל איהם די גנבה נאך טראגען אויף זיך און איהם לייכ-טער מאכען דאס אנטלויפען — דאס איז שוין גאר א וואונדער נייעס און אן'אויסערגעוועהנליכע „שטשענסטשיע" פון א גנב.

אט אזא „גליק" האט געהאט העגריך קאזלאווסקי. דער דאזיגער פארשוין האט זיך געווענדעט צו א געוויסען ראדאמער איינוואהנער וואלענטי כאפיס און פארשטעלענדיג איהם א לעגיטי-מאציע אלס אנגעשטעלטער אין די ראדאמער דירעקציע פון מלוכה'שע וועלדער האט ער יענעם געבעטען, ער זאל איהם אויסבארגען דעם ראווער זיך אביסעל גלאט אזוי דורכצופאהרען.

ה' פאפיס שטיצענדיג זיך אויף דער לעגיטימאציע האט איהם געטהון די טובה, אבער מורינו ר' העגריק איז אזוי ווייט פערפאהרען, אז ער האט אוש פערגעסען צוריק דעם וועג. דעם ה' פאפיס איז דאן פריקרע געווארען דער גאנצער ענין און ער האט גע-מאלדען אין דער פאליציי, וואו ס'האט זיך אגב ארויסגעשטעלט, אז די לעגי-טימאציע אין גאנץ נישט כשר וישר.

אין לובלין האט מען דעם פויגעל געכאפט. פאליציי האט איהם דארט פערהאלטען און נעמענדיג איהם אויף א געהעריגע בדיקה האט מען זיך דערוויסט, אז קאזלאווסקי האט שוין נישט איינמאהל בעוויזען אזא קונץ-שטיקעל. ער האט נעמליך זיך אויך „געבארגט" אזעלכע ראווערען ביי אנ-דערע פערזאנען אויך אין בריסק. דער-ביי האט זיך אויך ארויסגעוויזען, אז נישט בלויז וואס די לעגיטימאציע איז א געפעלשטע, נאר אז ער איז אפילו גאר קיין העגריק קאזלאווסקי נישט, אז ער הייסט גאר אנטאני שמיעטשינסקי; וועלכער איז שוין נישט איינמאהל בע-שטראפט געווארען פאר פערשידענע „מעשים טובים". ער איז זאגאר פער-משפט געווארען פאר א סערברעכען אויף 10 יאהר תפיסה אין לובלין. נאר ווי אזוי-ארום ער האט זיך פון דארט ארויסבעקומען — איז נישט בעוואוסט. יעצט האט מען איהם איינגע'יסב'ענט און ער וועט שוין אבזיצען פאר אלטע און נייע חטאים.

בעריכטיגונג.

אין בעריכט פון דער פסח - אקציע פון דער געזעלש. „עזרה" אין דער רשימה צווישען די שפענדער איז על פי טעות אדורכגעלאזט געווארן די נאמען פון ה' גוטמאן ירחמיאל וועלכער האט געשפענדעט 5 זל.

א בעלן „באוויען" זיך מיט מיין שרה גיטעל א גאנצע נאכט. זעהט'ץ נאר די שעהנקייט, דאס זגראבנע פיגורל, וואס האט אויף זיך א פאר פוד פלייש קיין ע"ה און א קנאפע 5 פיץ יאה-רען אין דאס זאל נאך האבען אזא שאלאנע „פאוואדזעגיע"ז ווער איז דאס משוגע דער שייגעץ, צי די שכנ'טעס?

כ'חויב אן איינ'טענה'ען מיט מיין ווייבעל: היתכן, שרה גיטעל, ווי קאן דאס געמאלט זיין, וואס רעדסטו אויף דיר אזא פרומע, אזא צניעת, אזא כשר יודיש קינד וועט מען נעהן אויסרעכ-טען אזא זאכן נייז, כ'גלויב גישט. מסתם האסטו אנגעמאכט א פליאסקע. און אויך אין דעם האב איך קיין טעות נישט געהאט. כ'האב געמאכט א „סלעד-סטווא", צונוים:ערופען די שכנט'עס און מיינע אוירען האבען געהערט אזעל-כעס, אז ס'איז מיר פינסטער געווארען אונטער די אויגען, א יונגע מענזשאטקע איז ארויס מיט לשון:

— וואס מיינט איהר ר' מענדיל מיר וועלען זיך לאזען בלאזען אין דער קאשע. אייער שרה גיטעל וועט זיין אונזער קאנטראליער און נאכשפיאנירען אונזער יעדען טריטז אויף מיר זאגט זי, אז כ'שפאציר גאנצע נעכט מיט ונגעלייט אין וואלד. אויף א צווייטע פרוי זאגט זי, אז זי ווערט אפטמאל פער-פאלען דא נישט ווייט אין א דארף אויף א דריטע, אז זי האט א קאכאנעק וואס קומט צופאהרען צו איהר פונקט א טאג נאכדעם ווי איהר מאן פאהרט אוועק און אזוי כסדר. נישטא קיין איין פרוי זי זאל נישט-האבען מיט איהר קיין שווארץ טהועכץ. האבען מיר פרוי-ען זיך מישב געווען און גענומען איהר אויס ן צימבעל. מיר זענען געווארען איהרע קאנטראליערען און אזוי לאנג געפארשט און איהר נאכגעקיקט ביז מ'האט איהר געפאקט מיט א שייגעץ. אט זעהט איהר ר' מענדעל אזוי איז דער סוף פון א רכילות'ניצע! זאל זי וויסען, אייער פלונית'טע, נאך אמאל נישט צו מאכען קיין פליאטקעס, און בעסער היטען זיך אליין.—

כ'האב א גאנצען שבת געארבייט שווער און ביטער ביז כ'בין דערגאנ-גען אז דער שייגעץ איז געווען דער וואס ברענגט פאר מיין ווייב מילך. כ'האב עקספרא געשיקט נאך איהם און נאך א לאנגע חקירה ודרישה בין איך געוואהר געווארען דעם גאנצען אמת: אז איינמאהל, ס'איז געווען אווענד-צייט, האט דער שייגעץ געברענגט פרישע מילך. דערווייל האט זיך געמאכט א שטורעם מיט א גאס רעגען און דער שייגעץ האט געמוזט צו-ווארטען א פאר שעה ביי מיין ווייב אין שטוב ביז דער רעגען וועט אויפהערען. דאס איז אלץ דאס זעלבע האט בעשטעטיגט, די שיק-סע, וואס איז ביי מיר. און אויך דער פויער מיט די קאביטע זיינע, ביי וועמען כ'האב געדונגען די דירה. כ'האב זיך געכאפט דעמאלסט אויפ'ן גאנצען עסק, גענומען בערוהיגען מיין ווייב, געגעבען איהר צו פערשטעהן, אז דאס א שפאס אזעלכער דערפאר, וואס זי טרייבט רכילות אויף די שכנט'עס, א-בער מיין שרה גיטעל האט נישט גע-וואלט הערען, זי האט זיך געשעהמט מעהר ארויסצוגעהן און נאך די זעלבע וואך האב איך געמוזט זי איבערפעקלען צוריק קיין ראדאם. און איצט דערגעהט זי מיר די יאהרען, איך זאל זי שיקען אויף דער ווארשאווער ליניע, חייל אהן קיין דאטשע קאן זי נישט לעבען.

פ. פאליער

קעלצער אבטיילונג.

שטורמישע אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער פאלק'ס-באנק.

עס איז אפשר געווען פאדאויסצוזעהן אז די היי־יעהריגע אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער פאלקס-באנק וועט נישט א דורך אזוי רוהיג ווי שטענדיג. נאך מיט חדשים צוריק האט מען געוואוסט אז עס גרייט זיך א אפאזיציע וואס זאמעלט אלערליי חשאים און פעהלערן פון דער אלטער לייטונג, בכדי צו קומען אויף דער אלגעמיינע פערזאמלונג מיט ריזיגע פרעטענסיעס.

אבער, אז דער טומעל אין ווילדער כאאס זאל דערגרייכען צו אזא מדרגה, אויף דעם האט זיך קיינער נישט גערעכט. די קריטיק איז לגמרי נישט געווען קיין זאכליכע. דאגעגען האט האט זי געטראגען מעהר א פערזענליכען כאראקטער. אנשטאט ארויסצוווייזען א זארג און ווילען צו סאנירען די לאגע פון דער באנק האבען פיעל „קריטיקער" ארויסגעשלעפט פון ארסענאל פערעלטער־נישט געשטויגענע פליאטקעס און מיט אזא „מאטעריאל" רעזשיסירט א שטורם וועלכע האט, בלי ספק, געברענגט פיעל שאדען דער באנק.

פארזיצענדער פון דער פערזאמלונג איז געווען ה׳ וו. קלופקא. די ענג־שאפט אין זאל איז געווען אזא גדוי־סע, אז פיעל מיטגלידער זענען דורך דער גאנצער צייט געשטאנען אויף דער גאס ביי די פענסטער פון דער באנק און זיך צוגעהערט צו די פער־האנדלונגען. דער עולם קאן זיך בשום אופן נישט בערוהיגען און איינזיצען אויף די ערטער. געהט ארויף אויף דער טריבונע א רעדנער, וואס וויל פערטיידיגען די אלטע לייטונג, שטו־רעמט די אפאזיציע אזוי לאנג ביז יענער מוז רעזיגנירען פון רעדען. ענד־ליך ביי א גרויסער אנשטרענגונג גע־לונגט צו דערפיהרען ביז וואהלען. דא הויבט זיך אן דער אמת׳ער שטורם.

עס זענען אריינגעטראגען געווארען 4 ליסטעס. איינער פון די פערזאמעלטע פאדערט, אז די אבשטימונג זאל זיין א געהיימע. דאס איז אבער אונמעג־ליך דורכצופיהרען און עס געלונגט קיים צו פועל׳ען, אז דער פארשלאג זאל צוריקגעצויגען ווערען.

דעם פארזיץ נעמט איבער ה׳ י. קאהן, וועלכער פירט אדורך די אב־שטימונג.

די גרעסטע צאהל שטימען האט בע־קומען די ליסטע 2. אין ראט זענען געוועהלט געווארען די ה״ה: נחמיה קייזער, נפתלי טענענבוים, א. מאנעטא, הירשל קאכען, ד. פאמעראנצבלום, נ. זייפמאן, י. בערקאוויטש, א. פינקעל־שטיין, ג. גאלדוואסער, ש. לייכטער, וו. וולאשטשאווסקי און י. בימקא. אלט פערטרעטער: א. בלומענפעלד, ש. בע־קערמאן, א. באראנקיעוויטש, ש. אור־ביימעל, ש. שטארקמאן און אראנא־וויטש.

אין דער פערוואלטונג: בערנארד בוגאיער, חיים טענענבוים, י. ראפא־פארט, ז. ברוקער און י. פרייס. אלס קאנדידאטען די ח״ה ז. רזיאדיק און א לעווי.

צוזאמענגענס אין פארגעקומען די קאנסטיטואירונגס זיצונג פון ראט און פערוואלטונג. אלס פרעזעס פון ראט איז געוועהלט געווארען ה׳ נ. קייזער, אלס וו. פרעזעס ה׳ א. מאנעטא. אלס פרעזעס פון פערוואלטונג איז געוועהלט געווארען ה׳ בערנארד בוגאיער, אלס וו. פרעזעס ה׳ חיים טענענבוים.

די נייע לייטונג, וואס בעשטעהט פון פעהיגע און איבערגעגעבענע מענשען, גיעט די גאראנטיע, אז דער אנזעהן און הויך פון דער פאלקס-באנק וועט זיך איצט פיעל פערגרעסערען.

די ביז איצטיגע לייטונג פון דער פאלקס-באנק, און אויך דער רעווידענט פון רעוויזיאנס פערבאנד ה׳ מיכעלסאן בעטען אונז צו פערעפענטליכען, אז די ידיעה אין אגודה׳שען בלעטעל „טאגבלאט" אז די פאלקס באנק זאל האבען געגעבען עפעס 3 טויזענד זל. פאר דעקען א חוב פון ד״ר קלומעל, איז א נידערטרעכטיגער שקר און פערדינט נישט די מינדערסטע אויפ־מערקזאמקייט.

געגען דער דאזיגער העצע איז אויב׳ן פארשלאג פון ה׳ נחמיה אסטרא־וויטש, עפענטליך פראטעסטירט געווארן אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג.

W. PROSZOWSKI
FELCZER
KIELCE, ul. St. Warszawska 37
powrócił.

GARBATKA
PENSJONAT
L. Rozenbergowej
DLA DZIECI i MŁODZIEŻY.
Pięknie i w centrum położona willa, światło elektryczne. Słoneczne i śliczne pokoje z całodziennem utrzymaniem. Smaczna wykwintna kuchnia rytualna, na żądanie jarska. — Troskliwa opieka pod kierunkiem wykwalifikowanej wychowawczyni.
Otwarcie pensjonatu dnia 1-go Maja 1931 r.
Przez miesiące MAJ, CZERWIEC pokoje dla dorosłych.
Ceny przystępne.

א פארזיכטיגע ווירטין

היינט נאך מעהר ווי שטענדיג זארגט די ווירטין וועגען איהר וועש, וועלענ־ריג אויף וואס לענגער דערהאלטען די פרישקייט און די נישט שעדיגונג. און דאס איז נור אבהענגיג מיט א וואסער סארט זייף מען בענוצט. א ביליגער, א נישט בעקאנטער סארט זייף גיט א פראוויזארישע איינשפארונג, אבער די אונבעדייטענדע אונטערשיעד פון פריין פון דעם בעוויסטען זייף יעלען שיכט לוינט זיך געוויס, ווייל דער לייכטער זייף פון דעם בעסטען מין קאנסערווירט אמבעסטען די וועש.

(ענדע פון זייט 1)

איבער׳ן גאנצען קהלה-ראט. און מיט גרויס מיה איז קוים געלונגען אבצוי־שטעלען דאס געשלעג. דער פראטאקאל בוך פון די זיצונג איז געווארען בע־גאסען מיט בלוט. די פרנסים סטורניע און ווייסמאן, ווענדען זיך דאן פערבלו־טיגטע צום פרעסע-טיש מיט׳ן אויסרוף: זעהט וואס דא קומט פאר.

מ׳האט פארטגעזעצט די וואהלען אין א הייס-אנגעגליחטע אטמאספערע און אונטער׳ן שווערען, פיינליכען איינדרוק פון שרעקליכען סקאנדאל. דער רעזול־טאט פון די וואהלען איז פאלגענדער: ליסטע נומ. 1 ציוניסטען האבען צוויי דאזארעס אין דער נייער פערוואלטונג: מ. ל. פישמאן, גראנעק; ליסטע 2 עדת־ישראל 3: יונה זילבערבערג, יוסיל גראדאוואטשיק און יודעל גאסטינסקי; ליסטע 3 האנדווערקער האט בעקומען 2: בנימין האכמאן און חיים קארמאן; ליסטע 4 דעמאקראטען און אגודת האט בעקומען 4 מאנדאטען: חיים ניימאן, אשכנזער, אבא האך, שאפירשטיין; ליס־טע נומ. 5 פועל-ציון — 1 מאנדאט, סטודניע.

עס איז געווען א טרויריג, זעהר טרויריג בילד, וואס האט די מעהר רוהיגערע אויפגעשוידערט און ארויס־גערופען ביי זיי דעם גרעסטען צארן. פערשידענע שטורמען האט שוין די ראדאמער יודישע קהלה איבערגעלעבט אבער צו אזעלכע בלוטיגע קאמפען איז קיינמאהל נישט געקומען. ס׳איז פיינליך, שמערצליך, אז אין א יודישע קהלה זאל בלוט פערגאסען ווערען. מיט די לעצטע בלוטיגע געשלעגערייען וועט פערשריבען ווערען א פינסטער, טרוי־ריג קאפיטעל אין פנקס פון דער רא־דאמער יודישע קהלה.

ערקלערונג.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן „מעמאריאל" צו דער עפענטליכקייט פון ה' שמעון פריד אין ראדאמער-קעלצער לעבען № 24 דערקלערען מיר:

מיר געפונען נישט פאר נויטיג אריינצוגיין אין א פאלעמיק איבער א זידל-אנפאל, וועלכער איז געווען דיקטירט פון צערייצטער פאנטאזיע און נאאיווע קנאה-געפיהלען אלס פועל-יוצא פון א עקזאמען-דורכפאל.

מיר שליידערן אפ מיט פולער פעראכטונג די העסליכע, זינלאזע רכילות און בייזוויליגע שקרים פון ה' שמעון פריד, סט. יורי, צוציענדיג גלייכצייטיג דעם פאשקוילאנט צו פעראנטווארטליכקייט פאר'ן קרייז-געריכט.

גארפינקעל, אפאטאווסקי.

באריכט

פון עלטערן-קאמיטעט ביי דער 7-קלאסיקער „שול-קולט" שולע אין ראדאם. פונם שול-יאר 1930—31.

דערמיט האבען מיר אונטערגעשריבענע מיטגלידער פון עלטערן-קאמיטעט, דעם כבוד איבערגעבען דער עפענטליכקייט א באריכט וועגן אונדזער מיטארבעט מיט דער שול-פערוואלטונג במשך פונ'ם שול-יאר און גלייכצייטיג פארצושטעלען א בילד ווי אונדזער שול האט זיך אנטוויקלט ביז איצט. מיט א קנאפן יאר צוריק האבען מיר נאך אליין נים געגלויבט מ'זאל קענען דא אין ראדאם דערהאלטען, אנטוויקלען און דערפירן ביז אזא הויכע מדרגה א יידישע שולע. און דאך האבען מיר. טראץ אלע שוועריגקייטן, א שולע וועלכע פארדינט מ'זאל מיט איר שטאלצירן, אונדזערע שילער קענען דינען אלס מוסטער פאר אלע קינדער פון שטאט מיט זייערע ידיעות און מיט זייער דערציונג. דאס איז קלאר דערוויזען געווארן בעת די זייער געלונגענע עקזאמענס פון אונדזערע שילער אין די היגע גימנאזיעס. צוגעטראטן זענען די קינדער צו די עקזאמענס אויפן פארלאנג פון עלטערן-קאמיטעט, כדי צו הערן די מיינונג פון פרעמדע וועגן זיי, און אלע וועלכע זענען צוגעטראטן צו די עקזאמענס האבן געקריגן אויסגעצייכנטע אפשאצונגען פון אלע געגענשטאנדן (פון 4-טן דובינשטיין, וואל 7 אין 2 קל. גימנ., פון 3-טן קל. קאפער, וואל אין 1 קל. גימנ., פון 3-טן קל. גאלדבערג לובל. 26 אין 1 קל. גימנ. און פיל אנדערע). די קלאסיפיקאציע-עקזאמענס פון די שילער האבען געגעבן אן איבפאזאנט בילד פון די אנשטרענגונגען פון דער „שול פארוואלטונג און פון לערער-פערסאנאל, און זיי האבן איבערגעשטיגן אלע אונדזערע דערווארטונגען. ביי די עקזאמענס איז אנוועזנד געווען דער שול-אינספעקטאר פון ראדאמער קרייז, וועלכער האט זיך זייער גינסטיג אויסגעדריקט וועגן דער מדרגה פון די עקזאמענס. גאמענדיק דאס אלץ אין אכט האלט דער עלטערן קאמיטעט פאר זיין פליכט אויסצודריקן דער פערוואלטונג פון דער שולע און דעם לערער-פערסאנאל א הארציקן דאנק פאר זייער געוויסנהאפטער און פרוכטבארער ארבעט.

מיט אכטונג

עלטערן - קאמיטעט

ראדאם ד. 30 טשערווינץ 1931. ביי דער „שול-קולט" שולע

יחיאל גרינבערג	ישעיה אייגער	משה לעפלאו
בנימין קאפער	י. פינקעלשטיין	יחיאל קאפער
שמואל אלי מארגוליס	א. גאלעמביאווסקי	משה הייגשטאק
ד. זיידמאן	נתן קאפלאן	שמואל איידעלבוים

דאנקזאגונג.

מיר אונטערגעשריבענע עלטערן, וועמענס קינדער לערנען אין דער 7-קלאסיקער „שול-קולט" שולע אין ראדאם דריקן דא אויס אונזער הארציגסטן דאנק און יישר-כח דער פערוואלטונג פון דער שולע און דעם לערער-פערסאנאל פאר זייער איבערגעגעבענער און ענערגישער פעדאגאגישער ארבעט ביי דער דערציונג און בילדונג פון אונזערע קינדער; די רעזולטאטן פון זייער אינטענסיווער פעדאגאגישער ארבעט האבען איבערגעשטיגן אלע אונזערע דערווארטונגען. אונזער צוטרוי צו דער שול-פארוואלטונג און לערער-פערסאנאל איז איצט, נאך די קלאסיפיקאציע-עקזאמענס מיט די שילער, וואס האבן באוויזן די ערנסט זענען זייערע אונשטרענגונגען, נאך פיל גרעסער ווי פון אנפאנג יאר. גלייכצייטיק דריקן מיר אויס אונזער טיפער אנערקענונג דעם עלטערן-קאמיטעט ביי דער שולע, וועלכער האט מיטגעארבעט מיט דער שול-פארוואלטונג און מיטגעהירט, די שולע זאל אין משך פון דער קורצער צייט זיך אזוי פיין אנטוויקלען. דער שול-פארוואלטונג, דעם לערער-פערסאנאל און דעם עלטערן-קאמיטעט ביי דער שולע ווינטשן מיר גרויסן דערפאלג אין זייער ווייטערדיקער ארבעט.

מ י ט א כ ט ו נ ג

אהרן גאלדבערג	א. פראשקער	שמשון קארמאן
ירמי גאלדשטיין	יצחק פרידמאן	בנימין חאראוויץ
הערמאן מענדעלזאן	חיים מארגוליס	יצחק רובינשטיין
יצחק בארענשטיין	מאטל קארמאן	שמואל קעסטענבערג
הערש גריינעץ	איתמר גורפינקעל	ד. לאנדוי
ה. ל. הימעלפארב	שמואל קארמאן	ש. סאנקעוויטש
משה ראזענבוים	מרדכי געליבטער	

בעקאנטמאכונג

די פערוואלטונג פון דער „שול - קולט" שולע

האט דעם כבוד מודיע צו זיין די פעראינטערעסירטע עלטערן, אז אלס שולע מיט רעגירונגס רעכט, מוז זי לויט דער פאראָרדנונג פון דער שול מאכט, אפלאזן די קינדער אויף 2 מאנאטן וואקאציעס.

גלייכצייטיק מעלדען מיר, אז איינשרייבונגען בעגען עקזאמענס צו אלע קלאסן פון פרישע שילער אויפ'ן שול-יאר 1931—32 וועלן פארקומען פון 20-טן שערפיען ביז'ן 5-טן ווזשעשען.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון דער 7-קלאסיקער „שול-קולט" שולע אין ראדאם

— די — שענסטע **טאפעטען** צו זעהר ביליגע פרייזען קען מען נור בעקומען

אין דער לאנג-יעהריגער פירמע

ש. שטיינמאן

ראדאם, לובלינער 21.

ענגליש איבערזעצונגען פון ענגליש ענגלישע און פוילישע האנדעלס-קארעספאנדענץ

ערשטקלאסיג — מייסטערהאפט

ראדאם, זשעראמסקי (לובלינער) 14, וו. 2

אין די שעהן 7—9 פריה אין אווענד.

Felczer H. GRINSZTEJN Żeromskiego 30 Szczepienie ospy.

Redaktor Ch. M Herc Drukarnia Wyd. Radomer-Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20